

«Las vischnancas deblas profitan il pli bler»

La schefa dal Departament chantunal da finanzas e vischnancas prenda posiziun davart la refurma da la gulivaziun da finanzas

CUN CUSS. GUV. BARBARA JANOM
HA DISCURRÌ MARTIN CABALAZR

■ **Il 28 da settember decida il suveran grischun davart la refurma da la gulivaziun da finanzas. Il cussegl grond aveva acceptà la lescha correspondentia cun 97 cunter 4 vuschs e 2 absteniuns. Damai che cunzunt vischnancas bainstontas da l'Engiadin'olta han tschiffà il referendum ha il pievel uss l'ultim plaid en quest chapitel.** La Quotidiana ha discurre cun la schefa dal departament chantunal da finanzas e vischnancas *Barbara Janom Steiner* che è stada involvida essenzialmain en l'elaboraziun da la segunda proposta per ina gulivaziun da finanzas moderna per il chantun Grischun.

Tgi profita il pli bler da la refurma da la GF?

Las vischnancas finanzialmain deblas profitan il pli bler da la refurma da la GF. Questas vischnancas èn situadas per gronda part a la periferia ed han per regla ils pes da taglia ils pli auts. Ellas vegnan sustegnidas ferm tras la gulivaziun da las resursas e tras la gulivaziun da las grevezzas geografic-topograficas ch'èn dotadas generusamain. Ellas na ston betg pli fixar lur pe da taglia a 120 u 130 pertschient per survegnir meds finanzials da gulivaziun.

La gronda part da las vischnancas vegn distgargiada tras la refurma da la GF. Questa distgargia s'augmenta tendenzialmain tut tenor quant fitg ch'il potenzial da resursas diminuescha. Per reducir las differenzas en la capacita' finanziaria ed en la grevezza fiscala da las vischnancas vegnan las vischnancas las pli fermas engrevgiadas in pau pli fitg. Quai rinforza la solidaritad entaifer il chantun. Sche las 146 vischnancas vegnan sutdivididas en sis gruppas tenor lur potenzial da resursas.

La gronda part da las vischnancas vegn distgargiada

Datti er vischnancas cun paucas resursas che han in saldo negativ?

I dat 15 vischnancas finanzialmain deblas cun pes da taglia tranter 105 e 130 pertschient che han en la bilantscha globala in minus da passa 100 francs per abitanta ed abitant. Sche las proximas fusiuns da vischnancas pon vegnir realisadas tenor plan sa reducescha quest dumber cleramain. Questas vischnancas perdan ils privilegis da la gulivaziun da finanzas vertenta. Ma er cun il nov sistem vegnan ellas sustegnidas surproporzionalmain ferm. Durant ils emprims quatter fin maximalmain tschintg onns survegnan ellas contribuziuns da gulivaziun supplementaras. La gronda part da las vischnancas cun auts pes da taglia profitan. L'entir maletg constat. La refurma da la GF ademplescha pia er il princip d'ina purschida decentrala en abitadis decentrali.

Profita la Val dal Rain grischuna sin donn e cust da la periferia?

Las vischnancas a la periferia profitan cleramain il pli fitg da la refurma da la GF. Uschia profitan las vischnancas en la Val Calanca cun en media circa 750 francs per abitanta ed abitant,

Cussegliera governativa Barbara Janom Steiner è schefa dal Departament chantunal da finanzas e vischnancas.

FOTO O. ITEM

quellas en Valragn cun en media 420 francs, la Val Stussavgia cun passa 400 francs e la Lumiezia cun 290 francs per abitanta ed abitant. En la Val Mesauca è il profit 270 francs e per Brusio e Puschlav en media passa 300 francs per abitanta ed abitant.

Er tschintg dals 11 cumins d'Engiadina Ota profitan

Las vischnancas da la Val dal Rain grischuna profitan medemamain da la refurma da la GF, dentant betg sin donn e cust da la periferia. Las 19 vischnancas dal Grischun dal nord inclusiv il Signuradi ed ils Tschintg Vitgs profitan cun bundant 150 francs per abitanta ed abitant. Pervia dal grond dumber d'abitants e d'abitants resulta in total da circa 12 milliuns francs. La pli gronda part da questas vischnancas na survegnan oz naginas contribuziuns dal fond da gulivaziun da finanzas, cumbain che bieras dad ellas han paucas resursas. La gulivaziun da finanzas actuala è concepida per las vischnancas pitschnas cun auts pes da taglia. Da nov duain vegnir tractadas tut las vischnancas tuttina, independentamain dal dumber d'abitants e d'abitants ed independentamain dal pe da taglia. Decisivs èn mo il potenzial da resursas sco er las grevezzas pervia da la topografia, pervia da la demografia e pervia da la scola populara.

Vischnancas a la periferia profitan il pli fitg

Vegnan las vischnancas turisticas indeblidas?

Las vischnancas turisticas vegnan tractadas tuttina sco tut las autras vischnancas. La refurma da la GF engrevgescha in pau pli fitg mo las vischnancas turisticas las pli ritgas. Ellas vegnan a stua'ir attribuir a la gulivaziun ina part moderada e legalmain limitada da lur resursas, e quai a favur

da las vischnancas deblas. D'ina distgargia profitan per exempel las vischnancas d'Arosa, Tavau, Flem, Laax, Lantsch, Savognin, Vaz e Zernez e stgars la mesadad da las vischnancas da l'Engiadin'Ota.

Da las 11 vischnancas da l'Engiadin'Ota èn sutmessas ad ina grevezza supplementara mo las sis vischnancas las pli ritgas. Il saldo da la refurma corresponda fitg ferm a quel.

Pli transparent e dirigibel

Vegnan las vischnancas cun tschains d'aua engrevgiadas unilateralmain e surproporzionalmain?

Il cuntrari è il cas. Ils tschains d'aua vegnan resguardads da nov tuttina sco las autras entradas relevantas da las vischnancas, quai vul dir tuttina sco las taglias da las persunas natiralas, da las persunas giuridicas e las taglias sin immobiglias. Uschia vegn eliminada la finanziaziun unilateral da la gulivaziun da finanzas ch'exista oz sin basa dals tschains d'aua e sin basa da las taglias da las persunas giuridicas. Actualmain pagan tut las 117 vischnancas cun tschains d'aua sis pertschient da quels tschains a la gulivaziun da finanzas. Questa summa importa passa trais milliuns francs per onn. Da nov pagan mo pli 45 vischnancas finanzialmain fermas ina taxa sin lur tschains d'aua. La prelevaziun dals tschains d'aua importa totalmain mo pli 1,6 milliuns francs, quai vul dir mo pli bundant la mesadad da la prelevaziun vertenta. Uschia restan per exempel las vischnancas da Murarera e da Ferrera er suenter la gulivaziun da finanzas quatter fin tschintg giadas pli ritgas che la media da tut las vischnancas.

È la refurma da la GF memia cumplitgada e malchapipla?

Il project è pretensius. Ma il motiv persunter èn ils problems da la gulivaziun da finanzas vertenta. Questa gulivaziun cun ses pajaments nunsurvesaivels en passa 40 singuls secturs è dal tutfatg surchargiada. Sche nus detretschain quest scumbigl' finanziari cumplitgà èsi logic che quai è cumbinà cun interenziuns en tut quests

singuls secturs. Il resultat da la refurma è fitg simpel e bain chapaivel. La nova gulivaziun da finanzas sa cumpona mo pli da quatter estructuras. Ella è transparenta e dirigibla. Ses effects vegnan controllads regularmain.

Ils represchentants da las vischnancas ed ils commembers dal cussegl grond han chapì fitg bain la refurma. Quai mussan per exempel las posiziuns da las vischnancas en il rom da la consultaziun e las discussiuns a chaschun da las occurrenz d'infurmiaziun regionalas. Il cussegl grond ha er tractà en moda intensiva il project durant la sessiun da december durant trais dis ed ha fatg differentas adattaziuns.

È la gulivaziun da finanzas federala in bun exempel per il Grischun?

La gulivaziun da finanzas federala ademplescha en sia concepziun da basa tut las pretensiuns ad in sistem da gulivaziun efficaczi. Ella è sa cumprova baina, er sch'ìls chantuns che pagan crititgeschan ussa fermamain la gulivaziun. Numerus chantuns han en il fratemp er adattà lur atgna gulivaziun da finanzas. Il concept tscherin resguarda las differenzas entaifer il chantun tant da la vart da las entradas sco er da la vart da las grevezzas mingamai cun in instrument separà ed effizient. El funcziuna independentamain dal dumber da las unitads territorialas ed uschia er anc sch'igl' avess da dar en il Grischun per exempel mo pli 50 vischnancas.

Refurma resguarda las differenzas entaifer il chantun

Ina gulivaziun da finanzas grischuna ch'è cumpatibla cun tala da la confederaziun è er impurtanta per ch'ìls avantatgs dal sistem federal hajan in bun effect. Ultra da quai perdain nus pli e pli nossa vardaivladad sche nus restain plantads sin nossas estructuras veglias e preten-dain prestaziuns da solidaritad da la confederaziun e dals chantuns che pagan.

Restrenscha la nova gulivaziun da

finanzas la multifariadad en il chantun?

La multifariadad vivida entaifer il Grischun pon il chantun e las vischnancas promover mo uschenavant ch'èls funcziunan sezs. La gulivaziun da finanzas duai – sco il sistem d'avainas en il corp uman – garantir il provediment da la populaziun cun ina basa da prestaziuns statalas er en las valladas periferas. Senza ina gulivaziun da finanzas che funcziuna na pudesan numerus vischnancas betg survivor. La gulivaziun da finanzas na chaschuna betg in'uniformaziun resp. ina nivellaziun da las entradas e da las expensas da las vischnancas. I restan anc adina differenzas considerablas. Quellas duain però restar en in rom acceptabel per che la coesiun en il chantun na vegnia betg periclitada.

Blochescha la nova gulivaziun da finanzas l'atgna iniziativa da las vischnancas retschavidras?

La nova gulivaziun da finanzas rinforza l'autonomia e las libertads da decider da las vischnancas, particularmain da las vischnancas retschavidras. Quellas survegnan da nov ils meds finanzials da gulivaziun independentamain da lur pe da taglia e da lur politica d'expensas. La gulivaziun da finanzas mitgiescha exclusivamain las differenzas d'in rom natiral tranter las vischnancas. El na fa pia betg che las vischnancas finanzialmain deblas daventan pultrunas u marschas, il cuntrari. Oravant tut vischnancas cun estructuras deblas da la periferia survegnan uschia novas schanzas da sa sviluppar. Ina manca betg vi dals stimul finanzials per megliar l'atgna situaziun. Entradas che mancan na vegnan betg gulivadas cumpletamain, mabain mo fin a 70 pertschient da la media dal Grischun.

Nova gulivaziun rinforza l'autonomia communal

Ina gulivaziun da finanzas che funcziuna è ina cumpletaziun indispensabla per l'autonomia finanziaria e fiscala da las vischnancas. La gulivaziun da finanzas e l'autonomia communal èn las duas varts da la medaglia federalistica. Da la gulivaziun da finanzas na profitan betg mo las vischnancas retschavidras, mabain en emprima lingia las vischnancas finanzialmain fermas cun ils pes da taglia favuraivels.

Tge capita sche la nova gulivaziun da finanzas na funcziuna betg sco giavischà?

Nagina lescha vegn fatga per l'eternitad. Ils effects da la nova gulivaziun da finanzas ston vegnir evaluads sistematicamain. Il cussegl grond vegn infurmà periodicamain quant bain che las finamiras ch'el ha fixà vegnan adempidas. La dotaziun dals instruments centrals da la gulivaziun po el adattar en in rom prescrit da la lescha. El po er curreger la lescha sche quai è necessari. Il mund vegn a sa sviluppar vinavant en moda dinamica. Cun la nova gulivaziun da finanzas faschain nus en mintga cas in grond pass enavant. Spetgar sin in meglier sistem na fiss betg raschunavel e fiss in pass enavos. La refurma da la GF è madira e pronta per la realisaziun.